

HE 8/2005 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 30 luvun 13 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan rikoslakia muutettavaksi siten, että rangaistusvastuu lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa ulotettaisiin koskemaan oikeushenkilöitä. Ehdotetulla lailla pantaisiin Suomessa täytäntöön Euroo-

pan unionin puitepäättös lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 22 päivänä heinäkuuta 2005.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila.....	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.2. Puitepäätös lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla.....	4
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	9
4. Esityksen vaikutukset	10
5. Asian valmistelu	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotuksen perustelut	11
30 luku. Elinkeinrikoksista.....	11
2. Voimaantulo	12
LAKIEHDOTUKSET	13
rikoslain 30 luvun 13 §:n muuttamisesta.....	13
LIITE	14
RINNAKKAISTEKSTIT	14
rikoslain 30 luvun 13 §:n muuttamisesta.....	14
LIITE	15
NEUVOSTON PUITEPÄÄTÖS.....	15

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksen taustalla on neuvoston puitepäätös lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla (2003/568/YOS).

Puitepäätöksen tavoitteena on erityisesti varmistaa, että sekä lahjuksen antaminen että sen ottaminen yksityisellä sektorilla on rangaistava teko kaikissa jäsenvaltioissa, sekä että myös oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen näistä rikoksista ja että lahjonnasta määrättävät rangaistukset ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.

Rajat ylittävä tavara- ja palvelukauppa on viime vuosina maailmanlaajuistumisen myötä lisääntynyt. Sitä taustaa vasten yksityisellä sektorilla mahdollisesti esiintyvä lahjonta ei ole vain kansallinen vaan myös rajat ylittävä ongelma, jota voidaan tehokkaimmin torjua Euroopan unionin yhteisin toimin. Puitepäätöksessä katsotaan, että niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla esiintyvän lahjonnan torjumista on pidettävä erityisen tärkeänä. Molemmilla sektorilla esiintyvä lahjonta on uhka oikeusvaltiolle. Se vääristää kilpailua tavaroita tai kaupallisia palveluita ostettaessa ja on esteenä terveelle talouskehitykselle.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artiklan mukaisesti unionin tavoitteena on antaa kansalaisille korkeatasoinen suoja vapautteen, turvallisuuden ja oikeuteen perustuvalla alueella. Tämä tavoite saavutetaan ehkäisemällä ja torjumalla järjestäytyneitä tai muuta rikollisuutta, mukaan lukien erityisesti muun muassa lahjonta. Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmien 48 kohdassa todetaan lahjonnan olevan sellainen erityisen tärkeä ala, jolla on vahvistettava vähimmäisvaatimukset jäsenvaltioissa rangaistavaksi katsottavan teon tunnusmerkistölle ja siitä tuomittaville rangaistuksille.

Suomi on hyväksynyt lukuisia kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita, joissa sitoudu-

taan ryhtymään toimiin lahjonnan torjumiseksi julkisella sektorilla. Keskeisimpiä näistä ovat Euroopan unionin neuvoston 26 päivänä toukokuuta 1997 hyväksymä sellaisen lahjonnan, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, torjumista koskeva yleissopimus (EYVL 195, 25.6.1997) sekä OECD:n neuvottelukonferenssin 1997 hyväksymä kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjuntaa koskeva yleissopimus (SopS 14/1999). Suomea sitoo myös marraskuussa 2000 tehty kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (SopS 20/2004), joka sisältää myös virkamiehen lahjontaa koskevia säännöksiä.

Suomi on hyväksynyt myös yksityisen sektorin lahjontaa koskevia kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita. Euroopan neuvosto on hyväksynyt lahjontaa koskevan rikosoikeudellisen yleissopimuksen (SopS 108/2002), jäljempänä EN:n korruptiosopimus, joka avattiin allekirjoitettavaksi 27 päivänä tammikuuta 1999. Tämä yleissopimus sisältää myös lahjonnan torjumista yksityisellä sektorilla koskevia säännöksiä. Yleissopimukseen liittyy lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (GRECO) perustamisesta tehty sopimus, johon Suomi on liittynyt. GRECO ja taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) työryhmä valvovat mainittujen korruptionvastaisten yleissopimusten täytäntöönpanoa sopimukseen liittyvissä valtioissa. Lisäksi Suomi on joulukuussa 2003 allekirjoittanut lahjonnan torjuntaa koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien laaja-alaisen yleissopimuksen, jonka yleiskokous oli hyväksynyt 31 päivänä lokakuuta 2003 (resoluutio 58/4). Myös tämä yleissopimus sisältää yksityisen sektorin lahjontaa koskevia säännöksiä.

Lisäksi Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 22 päivänä joulukuuta 1998 yhteisen toi-

minnan lahjonnasta yksityisellä sektorilla (98/742/YOS). Tämän yhteisen toiminnan hyväksymisen yhteydessä neuvosto antoi lausuman, jonka mukaan neuvosto on yhtä mieltä siitä, että kyseinen yhteinen toiminta on ensimmäinen askel Euroopan unionin tasolla tällaisen lahjonnan torjumisessa. Nyt täytäntöön pantavalla puitepäätöksellä kumotaan vuonna 1998 hyväksytty yhteinen toiminta.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Elinkeinotoimintaa koskevat lahjusrikokset siirrettiin osana rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetusta laista (1061/1978) nykyiselle paikalleen elinkeinorikoksia koskevaan rikoslain (39/1889) 30 lukuun. Siirron yhteydessä elinkeinoelämää koskevien lahjussäännösten soveltamisalaa laajennettiin ja yhdenmukaistettiin julkista sektoria koskevien 1 päivänä tammi-kuuta 1990 virkarikossäännösten kokonaisuudistuksen (792/1989) osana voimaan tulleiden lahjussäännösten kanssa. Lahjuksen ottamista koskevaan pykälään tehtiin vuonna 2002 vähäinen tarkistus EN:n korruptiosopimuksen hyväksymisen ja virkarikossäännösten uudistamisen yhteydessä (604/2002).

Lahjomisesta elinkeinotoiminnassa rangaistaan rikoslain 30 luvun 7 §:n mukaan sitä, joka

1) elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevalle, 2) elinkeinonharjoittajana toimivan yhteisön tai elinkeinotoimintaa harjoittavan säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenelle, toimitusjohtajalle, tilintarkastajalle tai selvitysmiehelle taikka 3) elinkeinonharjoittajan puolesta tehtävää suorittavalle lupaa, tarjoaa tai antaa lahjottavalle itselleen taikka toiselle osoitetun oikeudettoman edun (lahjuksen) tarkoituksin saattaa lahjottava toimessaan tai tehtävässään suosimaan lahjuksen antajaa tai jotakuta muuta taikka palkita lahjottava sellaisesta suosimisesta. Rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Lahjomiseen elinkeinotoiminnassa voi siis sytyttyä sekä elinkeinonharjoittajan palve-

luksessa oleva että johtavassa tai muutoin merkittävässä asemassa elinkeinonharjoittajana toimivassa yhtiössä oleva. Samoin elinkeinonharjoittajan puolesta toimiva voi olla lahjusrikoksen tekijänä.

Ne, joiden lahjominen on edellä esitetyn mukaisesti lahjomista elinkeinotoiminnassa, voivat rikoslain 30 luvun 8 §:n mukaan tehtäviään hoitaessaan sytyttyä lahjuksen ottamiseen elinkeinotoiminnassa. Jos mainitussa asemassa oleva pyytää lahjuksen antajaa tai myös toiselle taikka tekee muutoin aloitteen sellaisen saamiseksi, ottaa vastaan tai hyväksyy lahjuksen suosiakseen toimessaan tai tehtävässään lahjuksen antajaa tai jotakuta muuta taikka palkkioksi tällaisesta suosimisesta, hänet on tuomittava lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Virallinen syyttäjä ei rikoslain 30 luvun 12 §:n 2 momentin mukaan saa nostaa aktiivisesta tai passiivisesta lahjonnasta elinkeinotoiminnassa tehdystä lahjusrikoksissa syytettä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteen pantavaksi tai ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevan rikoslain 30 luvun 13 §:n mukaan muun muassa lahjomiseen elinkeinotoiminnassa sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Sen sijaan oikeushenkilö ei ole rangaistusvastuussa lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa.

Lahjomista ja lahjuksen ottamista elinkeinotoiminnassa koskevia rangaistussäännöksiä on sovellettu viime vuosina hyvin harvoin. Vuosina 1996 ja 1997 muutama lahjonnasta elinkeinotoiminnassa epäilty jätettiin syyttämättä ja muutama syyte hylättiin. Yksi henkilö jätettiin rangaistukseen tuomitsematta lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa. Vuonna 2002 yksi henkilö tuomittiin lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa ehdolliseen vankeuteen osana useasta rikoksesta annettua tuomiota. Oikeushenkilöä ei tiettävästi ole tuomittu yhteisösakkoon lahjomisesta elinkeinotoiminnassa.

2.2. Puitepäätös lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla.

1 artikla. *Määritelmät.* Puitepäätöksen

1 artiklassa määritellään mitä oikeushenkilöllä puitepäätöksessä tarkoitetaan ja miten ilmaus velvollisuuden laiminlyönti on siinä ymmärrettävä.

Puitepäätöksessä oikeushenkilöllä tarkoitetaan yksikköä, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan, ei kuitenkaan valtioita tai muita julkisia elimiä niiden käyttäessä julkista valtaa eikä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä. Määritelmä on kansainvälisissä sopimuksissa tavanomaisesti käytetty. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevassa rikoslain 9 luvussa oikeushenkilöllä tarkoitetaan yhteisöä, säätiötä tai muuta oikeushenkilöä. Liiketoiminta-kiellosta annetussa laissa (1059/1985) määritellään niiden henkilöiden piiri, jotka voidaan määrätä liiketoimintakieltoon. Tätä käsitellään tarkemmin 6 artiklan yhteydessä.

Ilmaisulla ”velvollisuuksien laiminlyönti” on merkitystä lahjusrikosten rangaistavuuden alan rajaamisessa, minkä vuoksi sitä tarkastellaan 2 artiklan yhteydessä.

2 artikla. *Lahjuksen antaminen ja ottaminen yksityisellä sektorilla.* Artiklan 1 kohdassa velvoitetaan säätämään rangaistavaksi liiketoiminnassa harjoitettu aktiivinen ja passiivinen lahjominen. Artiklan 2 kohdan mukaan 1 kohtaa sovelletaan sekä voittoa tavoittelevien että voittoa tavoittelemattomien yritysten liiketoimintaan.

Rikoslain 30 luvun 7 §:n rangaistussäännökset aktiivisesta ja 8 §:n säännökset passiivisesta lahjomisesta elinkeinotoiminnassa täyttävät artiklassa asetetut vaatimukset.

Rikoslain lahjussäännökset koskevat elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevaa, elinkeinonharjoittajan puolesta toimivaa ja muiden elinkeinonharjoittajan hallinnosta vastaavien elinten jäseniä, tilintarkastajaa ja selvitysmiestä. Tältä osin säännöksen voidaan katsoa asiallisesti vastaavan puitepäätöksen 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanontaa ”missä tahansa ominaisuudessa yksityistä yritystä johtavalle tai sellaisessa työskentelevälle henkilölle” ja b alakohdan ilmaisu ”henkilö, joka missä tahansa ominaisuudessa johtaa yksityistä yritystä tai työskentelee sellaisessa”. Ilmaisut vastaavat asiallisesti EN:n korruptiosopimuksen yksityisen sektorin lahjontaa koskevia säännöksiä (HE 77/2001 vp, s. 99).

Rikoslaisissa käytetty elinkeinotoiminnan käsite on ilmeisesti puitepäätöksessä käytettyä liiketoiminnan käsitettä laajempikin käsittäen myös voittoa tavoittelemattomien yritysten liiketoiminnan.

Myös rikoslain tekotapojen kuvaukset ”lupaa, tarjoaa tai antaa” sekä ”pyytää lahjuksen tai tekee muutoin aloitteen sellaisen saamiseksi, ottaa vastaan tai hyväksyy” kattavat puitepäätöksessä rangaistaviksi edellytetyt tekotavat.

Puitepäätöksen aktiivista ja passiivista lahjomista koskeva 2 artikla edellyttää aiheutoman edun (”undue advantage”) antamisen tai vastaanottamisen kriminalisointia. Ilmausta on käytetty muissakin korruption torjuntaa koskevissa kansainvälisissä sopimuksissa, joissa ilmaus ”undue” on tavallisesti suomenmennettu ”oikeudeton”. Vaatimus ei edellytä muutoksia Suomen lainsäädäntöön. Rikoslain nykyisissä elinkeinotoimintaa koskevissa lahjusrikossäännöksissä lahjusta luonnehtiva tunnusmerkki ”oikeudeton” riittää vastaamaan puitepäätöksessä käytettyä ilmaisua ”undue”. Ilmaisua on käytetty myös eräissä rikoslain 40 luvun julkista sektoria koskevissa lahjussäännöksissä. Myös ”edun” käsite on rikoslaisissa laaja. Taloudellisen edun lisäksi myös tunnearvoa sisältävä etu voi olla rikoslaisissa tarkoitettu ”lahjus” (HE 66/1988 vp, s. 88).

Aktiivisen lahjomisen rangaistavuuden edellytyksenä puitepäätöksen mukaan on, että tekoon ryhdytään, jotta lahjottava suorittaisi tai jättäisi suorittamatta jonkin teon velvollisuutensa laiminlyöden. Passiivisen lahjomisen rangaistavuus edellyttää vastaavasti, että lahjuksen ottaja suorittaisi tai jättäisi suorittamatta jonkin teon velvollisuutensa laiminlyöden.

Ilmaus ”velvollisuuden laiminlyönti” on 1 artiklan mukaan ymmärrettävä kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Sille on kuitenkin määritelty kaksi vaihtoehtoista vähimmäisrajaa. Käsitteeseen ”velvollisuuden laiminlyönti” tulisi sisältyä kansallisessa lainsäädännössä ainakin mikä tahansa lainvastainen epälojaali käyttäytyminen tai, tapauksen mukaan, missä tahansa ominaisuudessa yksityistä yritystä johtavan tai sellaisessa työskentelevän henkilön työhön sovellettavien ammattisääntöjen tai -ohjeiden rikkominen. Ensimmäisen

vaihtoehdon mukaan velvollisuuden vastaisuudella tarkoitetaan sen takaamista, ettei rikota yleisiä liike-elämän lojaliteettiperiaatteita. Minkä tahansa lojaaliperiaatteen rikkomisen ei olisi kuitenkaan velvollisuuksien rikkomista vaan epälojaalin käyttäytymisen tulisi olla lainvastainen (a breach of statutory duty).

Rikoslain 30 luvun 7 §:n sanonta "saattaa lahjottava suosimaan lahjuksen antajaa tai jota kuta muuta tai palkita lahjottava sellaisesta suosimisesta" kattanee sopimuksessa tarkoitettujen velvollisuuksien vastaisuuden. Voimassa olevan rangaistussäännöksen perustelujen mukaan elinkeinoelämän lahjusrikoksien tavoitteena on useimmiten pyrkiä vaikuttamaan lahjottavan käyttäytymiseen tämän toimessa tai tehtävässä. Suosiminen ei tarkoita ainoastaan suosiollista lopputulosta lahjottavalle tai jollekin kolmannelle, vaan esimerkiksi tietojen antamista elinkeinonharjoittajan toiminnasta (HE 66/1988 vp, s. 88).

Rikoslaisissa edellytetään, että elinkeinonharjoittajan ja hänen puolestaan tehtävää suorittavan välillä tulisi yleensä vallita jonkinasteinen luottamussuhde (HE 66/1988 vp, s. 88/D). Yrityksen toiminnassa sen tietämättä tapahtuva lahjusrikos rikkoo tätä luottamussuhdetta. Vaikka elinkeinotoimintaa koskevissa rikoslain lahjussäännöksissä yleensä edellytetään, että teosta on ollut lahjotun työnantajalle tai päämiehelle ainakin jonkinasteista vahinkoa, teko voi loukata suoranaisesti myös kilpailevien elinkeinonharjoittajien etuja. Jopa silloin, kun etu ei millään tavalla suoranaisesti vahingoita edun tarjoamisesta tietämätöntä työnantajaa, voi kyseessä olla rangaistavasta lahjomisesta. Esimerkiksi edullisimman urakkarjouksen tehneen tarjoama etu, jolla halutaan varmistaa tarjouksen hyväksyminen, on voimassa olevassa rikoslaisissa tarkoitettua rangaistavaa lahjomista, koska se merkitsisi luvaton puuttumista elinkeinonharjoittajan toimintapiiriin sekä vaarantaisi elinkeinonharjoittajan ja hänen palveluksessa olevien välistä luottamussuhdetta. (HE 66/1988 vp, s. 89).

Puitepäätöstä ja rikoslain lahjusrikossäännöksiä on perusteltu samalla tavalla. Säännöksillä suojellaan ennen kaikkea työnantajan ja työntekijän taikka tehtävän antajan ja

vastaanottajan välistä luottamussuhdetta. Ilmaisujen osittaisesta erilaisuudesta huolimatta rikoslain rangaistussäännökset ja puitepäätös tähtäävät samaan tavoitteeseen. Rikoslain säännöksiä voidaan näin ollen katsoa vastaavan puitepäätöksessä asetettuja vaatimuksia.

3 artikla. *Yllytys ja avunanto.* Puitepäätöksessä edellytetään että yllytys ja avunanto 2 artiklassa tarkoitettuun menettelyyn ovat rangaistavia. Rikoslaki on tältä osin puitepäätöksen mukainen.

4 artikla. *Rangaistukset ja muut seuraamukset.* Artiklan 1 kohdassa edellytetään, että 2 ja 3 artiklassa tarkoitettujen menettelyn johdosta voidaan tuomita rangaistus, joka on tehokas, oikeasuhtainen ja varoittava. Lisäksi 2 kohdan mukaan 2 artiklassa tarkoitettujen menettelyn johdosta tulisi voida tuomita vankeusrangaistus, jonka enimmäispituus on vähintään yhdestä kolmeen vuoteen vankeutta.

Aktiivisesta ja passiivisesta lahjomisesta elinkeinotoiminnassa voi rikoslain mukaan seurata kummastakin enintään sakkoa tai kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain säännökset vastaavat tältä osin puitepäätöstä.

Artiklan 3 kohdan mukaan luonnollista henkilöä, joka on tuomittu liiketoiminnan yhteydessä harjoitetun, 2 artiklassa tarkoitettujen menettelyn johdosta, voidaan tarvittaessa ja ainakin tapauksissa, joissa tällä oli johtava asema kyseistä liiketoimintaa harjoittavassa yrityksessä, kieltää harjoittamasta kyseistä tai siihen verrattavaa liiketoimintaa samankaltaisessa asemassa tai tehtävissä, jos toteen näytetyt seikat antavat aiheen katsoa, että on olemassa selkeä vaara, että asemaa tai tointa käytetään väärin lahjuksen antamisella tai ottamisella.

Liiketoimintakiellosta annettu laki (1059/1985) täyttää artiklan 3 kohdassa asetetut vaatimukset. Liiketoimintakiello on monissa suhteissa puitepäätöksessä edellytettyä laajempi. Liiketoimintakiello on Suomessa rikosoikeudellisen turvaamistoimenpiteen luonne. Puitepäätöksen mukaan liiketoiminnan kieltäminen voisi olla muukin kuin rangaistus. Puitepäätöksen mukaan riittää, että henkilöltä voidaan tarvittaessa kieltää liiketoiminnan harjoittaminen. Liiketoimintakiellosta annetun laki mahdollistaa lii-

ketoimintakiellon määräämisen tietyin edellytyksin.

Puitepäätöksen mukaan liiketoiminnan kieltämisen edellytyksenä on tuomitseminen lahjusrikoksesta liiketoiminnassa. Liiketoimintakiellosta annetun lain 3 §:n mukaan liiketoimintakielloon voidaan tietyin edellytyksin määrätä liiketoiminnassa mihin tahansa rikokseen syyllistynyt, jollei rikos ole vähäinen. Myös lakisääteisten velvollisuuksien olennainen laiminlyönti voi johtaa liiketoimintakiellon määräämiseen. Puitepäätös antaa mahdollisuuden rajoittaa kiellot kosemaan vain liikkeen johtoon kuuluvia henkilöitä ja samankaltaisia tehtäviä ja kiello voi koskea vain kyseistä ja siihen verrattavaa alaa. Liiketoimintakielloon voidaan liiketoimintakiellosta annetun lain 2 §:n mukaan tuomita muun muassa yksityisen elinkeinon harjoittaja ja yhteisön tai säätiön johtoon kuuluva henkilö. Lain 4 §:n mukaan liiketoimintakiello on pääsääntöisesti laaja. Se kieltää paitsi tietyssä johtavassa asemassa työskentelyn myös muun muassa osakeyhtiön tai osuuskunnan perustajana olemisen sekä omistukseen tai sopimukseen perustuvan määräämävallan hankkimisen missä tahansa liiketoiminnassa. Erityisestä syystä kiellon ulkopuolelle voidaan jättää tietyn tyyppinen liiketoiminta. Puitepäätöksen mukaan liiketoiminnan kieltämisen edellytyksenä on lisäksi selkeä vaara, että kielloon määrättävä syyllistyisi jatkossakin lahjusrikoksiin liiketoimintaa harjoittaessaan. Tällaista rajoitusta liiketoimintakiellon määräämiselle ei liiketoimintakiellosta annetussa laissa ole. Suomen lainsäädäntö täyttää siten puitepäätöksen vaatimukset.

5 artikla. *Oikeushenkilöiden vastuu.* Oikeushenkilö voidaan artiklan 1 kohdan mukaan saattaa vastuuseen 2 ja 3 artiklassa tarkoitusta rikoksesta, jonka on oikeushenkilön hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimielimen jäsenenä toimien henkilö, jolla on oikeushenkilössä johtava asema seuraavilla perusteilla:

a) oikeus edustaa oikeushenkilöä; tai
b) valtuus tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai c) valtuus harjoittaa valvontaa oikeushenkilössä.

Oikeushenkilö voidaan 2 kohdan mukaan myös saattaa vastuuseen, jos 1 kohdassa tar-

koitetun henkilön harjoittaman ohjauksen tai valvonnan puutteellisuus on mahdollistanut sen, että oikeushenkilön alaisena toimiva henkilö on voinut tehdä kyseisen oikeushenkilön hyväksi 2 tai 3 artiklassa tarkoitettua rikoksen. Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu oikeushenkilön vastuu ei 3 kohdan mukaan kuitenkaan estä rikosoikeudenkäyntiä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka ovat tekijöinä, yllyttäjinä tai osallisina 2 tai 3 artiklassa tarkoitetuissa rikoksissa.

Säännös on muotoiltu samaan tapaan kuin Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 26 päivänä heinäkuuta 1995 tehdyn yleissopimuksen toisen pöytäkirjan 2 artikla, ja se vastaa oikeushenkilön vastuuta koskevia säännöksiä, jotka sisältyvät Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osaston 34 artiklan 2 kohdan e alakohdan nojalla tehtyihin muihin puitepäätöksiin. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat rikoslain 9 luvun säännökset täyttävät puitepäätöksen vaatimukset.

Rikoslain elinkeinotoimintaa koskevissa lahjusrikossäännöksissä oikeushenkilön rangaistusvastuu on ulotettu ainoastaan lahjomiinseen elinkeinotoiminnassa. Puitepäätös edellyttää sitä vastoin, että oikeushenkilö tulisi voida tuomita rangaistusvastuuseen myös lahjuksen ottamisesta.

Tämän vuoksi elinkeinotoimintaa koskevaa rikoslain 30 luvun 13 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulottuisi myös lahjuksen ottamiseen elinkeinotoiminnassa.

6 artikla. *Oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuussa olevalle oikeushenkilölle voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muita seuraamuksia. Rikoslain 9 luvun mukainen mahdollisuus määrätä oikeushenkilölle yhteisöosakkoa täyttää 1 kohdan velvoitteen.

Puitepäätöksessä mainitaan esimerkkeinä harkinnanvaraisista muista seuraamuksista:

a) oikeuden menettäminen julkisiin etuisuuksiin tai tukiin; b) väliaikainen tai pysyvä kiello harjoittaa liiketoimintaa; c) oikeudelli-

seen valvontaan asettaminen; tai d) oikeudellinen määräys purkaa oikeushenkilö.

Tällaisia harkinnanvaraisia seuraamuksia ei ole Suomessa pidetty tarpeellisina eikä puitte päätös velvoita niistä säätämään.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti vastuussa olevaksi todettua oikeushenkilöä voidaan rangaista tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittavin seuraamuksin tai toimenpitein. Näissä tapauksissa muutkin kuin rikosoikeudelliset seuraamukset riittäisivät täyttämään velvoitteen. Rikoslain 9 luvun mukainen mahdollisuus määrätä oikeushenkilölle yhteisösakkoa täyttää 2 kohdassa asetun velvoitteen.

7 artikla. Toimivalta. Artiklan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos:

- a) rikos on kokonaan tai osittain tehty sen alueella; tai
- b) rikoksen tekijä on jäsenvaltion kansalainen; tai
- c) rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella.

Artiklan 1 kohdan a alakohdassa on ilmaistu valtion lainsäädäntövallan perusteena rikoslain 1 luvun 1 §:ssä säädetty alueperiaate. Pykälän mukaan Suomen lain mukaan tuomitaan se, joka on tehnyt rikoksen Suomessa. Rikoslain 1 luvun 10 §:n mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä teko suoritettiin, että siellä, missä sen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Rikoslain säännökset täyttävät siten 1 kohdan a alakohdan vaatimukset.

Artiklan 1 kohdan b alakohdassa veloitetaan jäsenvaltio käyttämään lainsäädäntövaltansa niin sanotun aktiivisen kansalaisuusperiaatteen perusteella. Tästä on säädetty rikoslain 1 luvun 6 §:ssä, jossa todetaan, että Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Rikoslaisissa on kuitenkin omaksuttu näissä tapauksissa kaksoisrangaistavuuden edellytys. Rikoslain 1 luvun 11 §:ssä edellytetään, että rikoksen on näissä tapauksissa oltava myös tekopaikan lain mukaan rangaistava ja siitä olisi voitava tuomita rangaistus

myös tämän vieraan valtion tuomioistuimessa. Rikoksesta ei myöskään saa Suomessa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin siitä tekopaikan laissa säädetään. Rikosasian tutkiminen Suomessa edellyttää tällöin myös rikoslain 1 luvun 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, lukuun ottamatta mainitun pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädettyä tilannetta, jossa Suomen kansalaisen ulkomailla tekemällä rikoksella on siinä mainittu liittymäkohta Suomeen (rikos on kohdistunut Suomeen tai Suomen kansalaiseen, Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen tai suomalaisen yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön). Jos kuitenkin ulkomailla tehdyn lahjusrikoksen on katsottava kohdistuneen rikoslain 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tavoin Suomeen, kuten jos Suomen taloudellisia etuja on vakavasti loukattu, siihen sovelletaan Suomen lakia.

Artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltion on ulotettava lainkäyttövaltansa tilanteisiin, joissa rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella. Koska tällainen rikos Suomessa tehtynä aina kuuluu alueperiaatteen soveltamisen kautta Suomen lainkäyttövaltaan, c alakohta tulee siten sovellettavaksi, jos rikos on tehty ulkomailla sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on Suomessa. Rikoslain 1 luvun 5 §:n mukaan Suomen lakia sovelletaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jos rikos on kohdistunut suomalaisen yhteisöön, säätiöön tai yhtiöön. Elinkeinoelämässä tapahtuvaan aktiiviseen lahjomiseen, jossa lahjominen kohdistuu suomalaisen yritykseen, säätiöön tai oikeushenkilöön, soveltuu useissa tapauksissa rikoslain 1 luvun 5 §, jossa kuitenkin edellytetään kaksoisrangaistavuutta. Rikoslain 1 luvun mukaan Suomen lakia ei sen sijaan voida soveltaa yksinomaan sillä perusteella, että teko on tehty ulkomailla suomalaisen oikeushenkilön hyväksi. Suomen lakia voidaan c alakohdan tapauksissa soveltaa vain, jos ulkomailla tehdyllä teolla on lisäksi jokin muu rikoslain 1 luvussa mainittu liittymäkohta Suomeen. Oikeushenkilön hyväksi tehdyn rikoksen tulee siten olla suomalaisen tekemä ja kaksoisrangaistavuusedellytyksen täytyttyä taikka rikoksen tulee täyttää

3 §:ssä mainitut Suomeen kohdistuneen rikoksen edellytykset. Jos rikokseen sovelletaan näiden periaatteiden nojalla Suomen lakia, rikoslain 1 luvun 9 §:n mukaan myös oikeushenkilö voi joutua vastuuseen.

Artiklan 2 kohdassa oikeutetaan jäsenvaltio lisäksi yleisesti poikkeamaan eräistä edellä mainituista määräyksistä. Kohdassa todetaan, että jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovelle edellä mainittua 1 kohdan b tai c alakohdassa asetettua toimivaltasääntöä tai että se soveltaa sitä vain tietyissä tapauksissa tai tilanteissa. Jäsenvaltioiden on 4 kohdan mukaan ilmoitettava neuvoston pääsihteeristölle, jos ne päättävät käyttää hyväkseen 2 kohdassa säädettyä poikkeusmahdollisuutta, sekä tarvittaessa myös ne erityistapaukset tai -tilanteet, joissa poikkeusta sovelletaan. Hyväksyessään EN:n korruptiosopimuksen eduskunta hyväksyi samalla toimivaltasäännökseen yksityisen sektorin lahjusrikoksia koskevan varauksen, jonka mukaan Suomi soveltaa kansalaisuusperiaatteen mukaista toimivaltasäännöstä yksityisen sektorin lahjusrikoksiin vain, jos kaksoisrangaistavuuden vaatimukset täyttyvät, jollei teolla vakavasti loukata tai vaaranteta Suomen valtiollisia, sotilaallisia tai taloudellisia oikeuksia tai etuuksia.

Suomen tulisi siten ilmoittaa, että se saattaa edellyttää 1 kohdan b alakohdan mukaisissa tilanteissa valtakunnansyyttäjän syytemääräystä tai kaksoisrangaistavuutta, jollei teko viimeksi mainitussa tapauksessa vakavasti loukkaa tai vaaranna Suomen valtiollisia, sotilaallisia tai taloudellisia oikeuksia tai etuuksia. Suomen lainsäädäntö ei kaikilta osin vastaa puitepäätöksen 7 artiklan 1 kohdan c alakohdan vaatimusta. Suomen tulisi siten artiklan 4 kohdan mukaisesti ilmoittaa, ettei se sovelle edellä mainittua c alakohtaa yksinomaan lainkäyttövallan perusteena.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltion, joka ei lainsäädäntönsä mukaan vielä luovuta omia kansalaisiaan, on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa oman maansa kansalaisiin, jotka ovat syyllistyneet 2 tai 3 artiklassa tarkoitettuun rikokseen kyseisen jäsenvaltion ulkopuolella. Kohdassa tarkoitetaan ilmeisesti sellaista jäsenvaltiota, joka ei missään olosuhteissa luovuta omia kansalaisiaan. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja

muiden Euroopan unionin jäsenmaiden välillä annetun lain (1286/2003) mukaan sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden pohjoismaiden välillä annetun lain (270/1960) mukaan Suomen kansalainen voidaan kuitenkin luovuttaa tietyn edellytyksin Euroopan unionin jäsenvaltioon tai muihin pohjoismaihin syytetoimenpiteitä varten. Tämä 7 artiklan kohta ei näin ollen edellytä muutoksia lainsäädäntöön.

8 artikla. *Kumoaminen.* Artiklan mukaan puitepäätöksellä kumotaan yhteinen toiminta 98/742/YOS.

9 artikla. *Täytäntöönpano.* Puitepäätös on saatettava jäsenvaltioissa voimaan 22 päivää heinäkuuta 2005 mennessä. Jäsenvaltioiden on toimitettava mainittuun päivään mennessä neuvoston pääsihteeristölle ja komissiolle kirjallisina ne säännökset, joilla jäsenvaltioiden tätä puitepäätöstä koskevat velvoitteet saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä. Neuvosto tutkii ennen 22 päivää lokakuuta 2005 näihin tietoihin perustuvan kertomuksen ja komission kirjallisen kertomuksen perusteella, ovatko jäsenvaltiot noudattaneet tämän puitepäätöksen säännöksiä.

10 artikla. *Alueellinen soveltaminen.* Artiklan mukaan puitepäätöstä sovelletaan myös Gibraltariin.

11 artikla. *Voimaantulo.* Puitepäätös tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on puitepäätöksen kansallisen täytäntöönpanon edellyttämien muutosten tekeminen lainsäädäntöön. Niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla esiintyvä lahjonta on uhka oikeusvaltiolle ja se vääristää kilpailua tavaroiden tai kaupallisten palveluiden ostamisen yhteydessä ja on esteenä terveelle talouskehitykselle. Puitepäätöksen täytäntöönpanolla halutaan varmistaa, että yksityisellä sektorilla myös oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen sekä lahjuksen antamisesta että sen ottamisesta.

Rikoslain 30 luvun 13 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeushenkilö olisi rangaistusvastuussa myös lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä laajennettaisiin jonkin verran oikeushenkilön rangaistusvastuun alaa lahjusrikoksissa elinkeinotoiminnan piirissä. Voidaan odottaa, että liike-elämässä yhä enemmän ponnisteltaisiin minkä tahansa epälojaalin käyttäytymisen ehkäisemiseksi sekä missä tahansa ominaisuudessa yksityistä yritystä johtavan tai sellaisessa työskentelevän henkilön ammattisääntöjen tai -ohjeiden mukaisen työskentelyn takaamiseksi. Esitys on omiaan vähentämään lahjusrikoksia elinkeinotoiminnassa.

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia.

5. Asian valmistelu

Valtioneuvosto lähetti 22 päivänä elokuuta 2002 eduskunnalle kirjelmän ehdotuksesta lahjonnan torjumista yksityisellä sektorilla koskevaksi neuvoston puitepäätökseksi (U 39/2002 vp). Eduskunnan lakivaliokunta on antanut ehdotuksesta lausunnon (LaVL 16/2002). Euroopan unionin neuvosto hyväksyi työryhmässä valmistellun puitepäätöksen 31 päivänä heinäkuuta 2003.

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Siitä on saatu pääosin myönteiset lausunnot kauppa- ja teollisuusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, Valtakunnansyyttäjänvirastolta ja Keskuskauppakamarilta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

30 luku. Elinkeinorikoksista

13 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Niiden rikosten joukkoon, joihin voitaisiin soveltaa oikeus-henkilön rangaistusvastuuta, lisättäisiin lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa. Ehdotus liittyy puitepäätöksen 5 artiklassa asetettujen vaatimusten täyttämiseen.

Valtioneuvoston kirjelmässä ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (lahjonnan torjuminen yksityisellä sektorilla) (U 39/2002 vp) pidetään oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista lahjuksen ottamiseen ongelmallisena, koska oikeushenkilö saattaisi joutua rangaistusvastuuseen siitä, että sen puolesta toimiva on rikollisella menettelyllä aiheuttanut sille taloudellista tai muuta vahinkoa.

Puitepäätöksen valmistelussa on kuitenkin korostettu, että puitepäätöksen tarkoituksena on suojella sekä työntekijän ja yrityksen välistä luottamussuhdetta että yritystä lahjusrikosten vahingollisilta vaikutuksilta. Tarkoitus ei ole, että oikeushenkilön rangaistusvastuu tulisi sovellettavaksi, jos yrityksen puolesta toimiva on yrityksen tietämättä ottanut vastaan lahjoman ja toiminut sen vuoksi yritystä vahingoittavasti. Toisaalta puitepäätöksen tarkoituksena ei ole, että oikeushenkilö tulisi vastuuseen sellaisesta työntekijänsä lahjuksen ottamisesta, joka on yrityksen edun mukainen ja yrityksen hyväksymä.

Tilannetta, jossa oikeushenkilö voisi olla rangaistusvastuussa lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa, on pidetty yleensä poissuljettuna. Jos lahjuksen vastaanottaja on toiminut työnantajansa puolesta tai hyväksi, ei kyseessä ole rangaistava lahjuksen ottaminen, sillä kriminalisointi kohdistuu nimenomaan työnantajana toimivaa elinkeinonharjoittajaa vahingoittaviin tekoihin (HE 95/1993 vp, s. 51). Elinkeinoelämän lahjusrikos saattaa kuitenkin olla poikkeuksellisesti kyseessä myös silloin, kun edun vastaanot-

taminen on vastaanottajan työnantajan edun mukainen. Teko voi loukata myös kilpailevien elinkeinonharjoittajien etuja. Vaikka tällöinkin yleensä teon rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että teosta on ollut lahjotun työnantajalle tai päämiehelle ainakin jonkinasteista vahinkoa tai haittaa, tämä ei ole poikkeuksetonta. Esimerkiksi muita huonomman urakkatarjouksen tehneen yrityksen tarjouskilpailun päättymisen jälkeen antama tuntuva lahja urakkatarjouksen hyväksymiseksi ei välttämättä vahingoittaisi lahjan vastaanottaneen yritystä eikä yrityksen ja sen palveluksessa olevan työntekijän välistä luottamussuhdetta, mutta kylläkin elinkeinoelämän tarjouskilpailuissa vallitsevia pelisääntöjä ja muiden tarjouskilpailuun osallistuneiden yritysten oikeutettuja etuja. Elinkeinoelämää koskevia lahjusrikossäännöksiä ja ehdotettua oikeushenkilön rikosoikeudellista vastuuta koskevia säännöksiä voitaisiin soveltaa tällaisissa tapauksissa. Lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa voisi olla rangaistavaa myös silloin, kun lahjoman vastaanottanut yritys suostuu tekemää jotakin kiellettyä vain lahjottuna. Jos esimerkiksi yritys suostuu lahjukselle vastaanotettuaan hävittämään vaarallista myrkyä sisältävät astiat turvallisuusmääräykset sivuuttaen, voitaisiin lahjoman vastaanottamista pitää rangaistavana. Myös oikeushenkilön rangaistusvastuu olisi tällaisessa tapauksessa mahdollinen.

Rikoslain 9 luvun 2 §:ssä säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä oikeushenkilö on tuomittava yhteisösakkoon (RL 9:2). Oikeushenkilön rangaistusvastuu tulisi lähtökohteisesti kysymykseen myös, jos yrityksen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Vaaraa siitä, että yritys tulisi tuomituksi yhteisösakkoon sen tietämättä vastaanotetusta sitä vahingoittavasta lahjuksesta, ei kuitenkaan käytännössä ole. Yritystä vahingoittava lahjuksen vastaanottaminen ei välttämättä johtaisi yhteisösakkoon, vaikka riittävää huolellisuutta rikoksen ehkäisemiseksi ei olisikaan noudatettu. Oikeudenkäyn-

nistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 8 §:n mukaan virallinen syyttäjä saa, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, jättää syytteen nostamatta muun muassa, milloin oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina tietyissä tapauksissa. Tuomioistuimien voisi myös jättää yhteisöosakkeen rikoslain 9 luvun 4 §:n mukaan tuomitsematta joko kohtuuttomuuden tai rikoksen vähäisyyden perusteella. Rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomana ottaen huomioon muun muassa oikeushenkilölle rikoksesta aiheutuneet muut seuraamukset tai oikeushenkilön toimet rikoksen ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. Muut seuraamukset voisivat olla myös niin sanottuja epävirallisia seuraamuksia, kuten kielteistä julkisuutta, toiminnan vaikeutumista tai muita tosiasiallisia vaikutuksia. Tarkoituksena ei ole, että oikeushenkilö tuomittaisiin yhteisöosakkoon aina silloinkin, kun yrityksen toiminnassa olisi tapahtunut yritykselle vahingollinen lahjusten ottaminen.

Edellä sanotun perusteella ei olisi vaaraa, että yhteisövastuun liittäminen passiiviseen lahjomiseen voisi johtaa yhteisöosakkeen tuo-

mitsemiseen yritykselle silloin, kun yrityksen työntekijän tai vastuuhenkilön lahjuksen ottamisesta aiheutuu yritykselle vahinkoa. Säännöstä voitaisiin sen sijaan soveltaa sellaisissa tapauksissa, joissa lahjuksen ottaminen vahingoittaa jonkun toisen yrityksen etuja. Vaikka oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisala jäisi passiivisen lahjomisen tapauksissa suhteellisen kapeaksi, vastuuta voidaan silti pitää perusteltuna ja periaatteellisesti hyväksyttävänä.

2. Voimaantulo

Puitepäätöksen 9 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on pantava puitepäätös täytäntöön 22 päivään heinäkuuta 2005 mennessä. Sen vuoksi laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu, viimeistään kuitenkin 22 päivänä heinäkuuta 2005.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

rikoslain 30 luvun 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 30 luvun 13 §, sellaisena
kuin se on laissa 743/1995, seuraavasti:

30 luku	rikokseen, yritysvakoiluun, yrityssalaisuuden väärinkäyttöön, lahjomiseen elinkeinotoi- minnassa ja lahjuksen ottamiseen elinkeino- toiminnassa sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.
Elinkeinorikoksista	
13 §	

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Markkinointirikokseen, kilpailumenettely-
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2005

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

Laki

rikoslain 30 luvun 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 30 luvun 13 §, sellaisena
kuin se on laissa 743/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

30 luku

Elinkeinorikoksista

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Markkinointirikokseen, kilpailumenettely-
rikokseen, yritysvakoiluun, yrityssalaisuu-
den väärinkäyttöön ja lahjomiseen elinkei-
notoiminnassa sovelletaan, mitä oikeushen-
kilön rangaistusvastuusta säädetään.

Markkinointirikokseen, kilpailumenettely-
rikokseen, yritysvakoiluun, yrityssalaisuu-
den väärinkäyttöön, lahjomiseen elinkeino-
toiminnassa *ja lahjuksen ottamiseen elinkei-
notoiminnassa* sovelletaan, mitä oikeushen-
kilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 20 . _____
päivänä

NEUVOSTON PUTEPÄÄTÖS
tehty 22 päivänä heinäkuuta 2003,
lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla
2003/568/YOS

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 29 artiklan, 31 artiklan 1 kohdan e alakohdan sekä 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan,

ottaa huomioon Tanskan kuningaskunnan aloitteen (1),

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon (2),

sekä katsoo seuraavaa:

(1) Rajat ylittävä tavara- ja palvelukauppa on viime vuosina maailmanlaajuistumisen myötä lisääntynyt. Sitä taustaa vasten jossakin jäsenvaltiossa yksityisellä sektorilla mahdollisesti esiintyvä lahjonta ei ole vain kansallinen vaan myös rajat ylittävä ongelma, jota voidaan tehokkaimmin torjua Euroopan unionin yhteisin toimin.

(2) Neuvosto antoi 27 päivänä syyskuuta 1996 säädöksen Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvästä pöytäkirjasta (3). Pöytäkirja, joka tuli voimaan 17 päivänä lokakuuta 2002, sisältää lahjontarikosten määritelmiä ja niiden johdosta tuomittavia yhdenmukaistettuja seuraamuksia.

(3) Neuvosto hyväksyi 26 päivänä toukokuuta 1997 yleissopimuksen sellaisen lahjonnan torjumisesta, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä (4).

(4) Neuvosto hyväksyi 22 päivänä joulukuuta 1998 myös yhteisen toiminnan 98/742/YOS lahjonnasta yksityisellä sektorilla (5). Tämän yhteisen toiminnan hyväksymisen yhteydessä neuvosto antoi lausuman, jonka mukaan neuvosto on yhtä mieltä siitä, että kyseinen yhteinen toiminta on ensimmäinen askel Euroopan unionin tasolla tällaisen lahjonnan torjumisessa ja että sitä koskevia lisätoimenpiteitä toteutetaan myöhemmin yhteisen toiminnan 8 artiklan 2 kohdan mukaisesti suoritettavan arvioinnin perusteella. Selvitys yhteisen toiminnan saattamisesta osaksi jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä ei ole vielä saatavilla.

(1) EYVL C 184, 2.8.2002, s. 5.

(2) Lausunto annettu 22. marraskuuta 2003 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä).

(3) EYVL C 313, 23.10.1996, s. 1.

(4) EYVL C 195, 25.6.1997, s. 2.

(5) EYVL L 358, 31.12.1998, s. 2.

(5) Neuvosto teki 13 päivänä kesäkuuta 2002 puitepäätöksen 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (6). Päätöksessä lahjonta sisällytetään sellaisiin eurooppalaisen pidätysmääräyksen soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin, joiden kaksoisrangaistavuutta ei tarvitse varmistaa ennalta.

(6) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artiklan mukaisesti unionin tavoitteena on antaa kansalaisille korkeatasoinen suoja vapautteen, turvallisuuden ja oikeuteen perustuvalla alueella. Tämä tavoite saavutetaan ehkäisemällä ja torjumalla järjestäytynyttä tai muuta rikollisuutta, mukaan lukien erityisesti muun muassa lahjonta.

(7) Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmien 48 kohdassa todetaan lahjonnan olevan sellainen erityisen tärkeä ala, jolla on vahvistettava vähimmäisvaatimukset jäsenvaltioissa rangaistavaksi katsottavan teon tunnusmerkistölle ja siitä tuomittaville rangaistuksille.

(8) OECD:n neuvottelukonferenssi hyväksyi 21 päivänä marraskuuta 1997 kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjuntaa koskevan yleissopimuksen. Myös Euroopan neuvosto on hyväksynyt lahjontaa koskevan rikosoikeuden alan yleissopimuksen, joka avattiin allekirjoitettavaksi 27 päivänä tammikuuta 1999. Yleissopimukseen liittyy sopimus lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (GRECO) perustamisesta. Tämän lisäksi on aloitettu neuvottelut lahjonnan torjuntaa koskevasta Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksesta.

(9) Jäsenvaltiot pitävät erityisen tärkeänä niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla esiintyvän lahjonnan torjumista, sillä ne katsovat, että kummallakin sektorilla esiintyvä lahjonta on uhka oikeusvaltiolle ja että se vääristää kilpailua tavaroiden tai kaupallisten palveluiden ostamisen yhteydessä ja on esteenä terveelle talouskehitykselle. Tältä osin ne jäsenvaltiot, jotka eivät vielä ole niin tehneet, pyrkivät ratifioimaan 26 päivänä toukokuuta 1997 tehdyn Euroopan unionin yleissopimuksen ja 27 päivänä tammikuuta 1999 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen mahdollisimman pian.

(10) Tämän puitepäätöksen tavoitteena on erityisesti varmistaa, että sekä lahjuksen antaminen että sen ottaminen yksityisellä sektorilla on rangaistava teko kaikissa jäsenvaltioissa, sekä että myös oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen näistä rikoksista ja että lahjonnasta määrättävät rangaistukset ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja vakuuttavia,

(6) EYVL L 190, 18.7.2002, s. 1.

ON TEHNYT TÄMÄN PUITEPÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Määritelmät

Tässä puitepäätöksessä:

— 'oikeushenkilöllä' tarkoitetaan yksikköä, jolla on oikeushenkilön asema sovelletavan kansallisen lainsäädännön mukaan, ei kuitenkaan valtioita tai muita julkisia elimiä niiden käyttäessä julkista valtaa eikä julkis-oikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä,

— ilmaus 'velvollisuuden laiminlyönti' on ymmärrettävä kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Käsitteeseen velvollisuuden laiminlyönti tulisi sisältyä kansallisessa lainsäädännössä ainakin mikä tahansa lainvastainen epälojaali käyttäytyminen tai, tapauksen mukaan, missä tahansa ominaisuudessa yksityistä yritystä johtavan tai sellaisessa työskentelevän henkilön työhön sovellettavien ammattisääntöjen tai -ohjeiden rikkominen.

2 artikla

Lahjuksen antaminen ja ottaminen yksityisellä sektorilla

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavat tahalliset menettelyt ovat rangaistavia tekoja, kun niitä harjoitetaan liiketoiminnassa:

a) menettely, jolla luvataan, tarjotaan tai annetaan millainen tahansa aiheeton etu suoraan tai kolmannen välityksellä missä tahansa ominaisuudessa yksityistä yritystä johtavalle tai sellaisessa työskentelevälle henkilölle itselleen tai kolmannelle, jotta tämä velvollisuutensa laiminlyöden suorittaisi tai jättäisi suorittamatta jonkin teon;

b) menettely, jolla henkilö, joka missä tahansa ominaisuudessa johtaa yksityistä yritystä tai työskentelee sellaisessa, vaatii tai ottaa vastaan suoraan tai kolmannen välityksellä millaisen tahansa aiheettoman edun tai hyväksyy tällaisen edun lupaamisen itselleen tai kolmannelle siitä, että hän velvollisuutensa

laiminlyöden suorittaisi tai jättäisi suorittamatta jonkin teon.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan sekä voittoa tavoittelevien että voittoa tavoittelemattomien yritysten liiketoimintaan.

3. Jäsenvaltio voi ilmoittaa, että se rajaa 1 kohdan soveltamisalan sellaiseen menettelyyn, joka aiheuttaa tai voi aiheuttaa kilpailun vääristymistä tavaroiden tai kaupallisten palveluiden ostamisen yhteydessä.

4. Edellä 3 kohdassa tarkoitettu ilmoitus on toimitettava neuvostolle tämän puitepäätöksen teon yhteydessä, ja se on voimassa viisi vuotta 22 päivästä heinäkuuta 2005.

5. Neuvosto tarkastelee tätä artiklaa uudelleen hyvissä ajoin ennen 22 päivää heinäkuuta 2010 harkitakseen, voidaanko 3 kohdan mukaisesti tehty ilmoitus uusia.

3 artikla

Yllytys ja avunanto

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että yllytys ja avunanto 2 artiklassa tarkoitettuun menettelyyn ovat rangaistavia tekoja.

4 artikla

Rangaistukset ja muut seuraamukset

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 2 ja 3 artiklassa tarkoitettujen menettelyjen johdosta voidaan tuomita rangaistus, joka on tehokas, oikeasuhtainen ja varoittava.

2. Kunkin jäsenvaltion on lisäksi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 2 artiklassa tarkoitettujen menettelyjen johdosta voidaan tuomita vankeusrangaistus, jonka enimmäispituus on vähintään yhdestä kolmeen vuoteen vankeutta.

3. Kunkin jäsenvaltion on omien perustuslaillisten sääntöjensä ja periaatteidensa mukaisesti toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että luonnollista henkilöä, joka on tuomittu liiketoiminnan yhteydessä harjoitetun, 2 artiklassa tarkoitetun menettelyn johdosta, voidaan tarvittaessa ja ainakin tapauksissa, joissa tällä oli johtava asema kyseistä liiketoimintaa harjoittavassa yrityksessä, kieltää harjoittamasta kyseistä tai siihen verrattavaa liiketoimintaa samankaltaisessa asemassa tai tehtävissä, mikäli toteen näytetyt seikat antavat aiheen katsoa, että on olemassa selkeä vaara, että asemaa tai tointa käytetään väärin lahjuksen antamisella tai ottamisella.

5 artikla

Oikeushenkilöiden vastuu

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen 2 ja 3 artiklassa tarkoitetusta rikoksesta, jonka on oikeushenkilön hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimielimen jäsenenä toimien henkilö, jolla on oikeushenkilössä johtava asema seuraavilla perusteilla:

- a) oikeus edustaa oikeushenkilöä; tai
- b) valtuus tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai
- c) valtuus harjoittaa valvontaa oikeushenkilössä.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tilanteiden lisäksi kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos 1 kohdassa tarkoitetun henkilön harjoittaman ohjauksen tai valvonnan puutteellisuus on mahdollistanut sen, että oikeushenkilön alaisena toimiva henkilö on voinut tehdä kyseisen oikeushenkilön hyväksi 2 tai 3 artiklassa tarkoitetun rikoksen.

3. Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu oikeushenkilön vastuu ei estä rikosoikeudenkäyntiä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka ovat tekijöinä, yllyttäjinä tai osallisina 2 tai 3 artiklassa tarkoitetuissa rikoksissa.

6 artikla

Oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuussa olevalle oikeushenkilölle voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muita seuraamuksia, kuten:

- a) oikeuden menettäminen julkisiin etuisuuksiin tai tukiin;
- b) väliaikainen tai pysyvä kielto harjoittaa liiketoimintaa;
- c) oikeudelliseen valvontaan asettaminen; tai
- d) oikeudellinen määräys purkaa oikeushenkilö.

2. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti vastuussa olevaksi todettua oikeushenkilöä voidaan rangaista tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittelevin seuraamuksin tai toimenpitein.

7 artikla

Lainkäyttövalta

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos:

- a) rikos on kokonaan tai osittain tehty sen alueella; tai
- b) rikoksen tekijä on jäsenvaltion kansalainen; tai
- c) rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella.

2. Jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovelle lainkäyttövaltaa koskevia 1 kohdan b ja c alakohdan säännöksiä tai että se soveltaa niitä vain erityisissä tilanteissa tai olosuhteissa, jos rikos on tehty sen alueen ulkopuolella.

3. Jäsenvaltion, joka ei lainsäädäntönsä mukaan vielä luovuta omia kansalaisiaan, on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa oman maansa kansalaisiin, jotka ovat syyllistyneet 2 tai 3 artiklassa tarkoitettuun rikokseen kyseisen jäsenvaltion ulkopuolella.

4. Jos jäsenvaltio päättää soveltaa 2 kohtaa, sen on ilmoitettava neuvoston pääsihteeristölle ja komissiolle päätöksestään sekä mainittava tarvittaessa ne erityiset tilanteet tai olosuhteet, joissa päätöstä sovelletaan.

8 artikla

Kumoaminen

Kumotaan yhteinen toiminta 98/742/YOS.

9 artikla

Täytäntöönpano

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet tämän puitepäätöksen säännösten noudattamiseksi ennen 22 päivää heinäkuuta 2005.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava mainittuun päivään mennessä neuvoston pääsihteeristölle ja komissiolle kirjallisina ne säännökset, joilla jäsenvaltioiden tätä puitepäätöstä

koskevat velvoitteet saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä. Neuvosto tutkii ennen 22 päivää lokakuuta 2005 näihin tietoihin perustuvan kertomuksen ja komission kirjallisen kertomuksen perusteella, ovatko jäsenvaltiot noudattaneet tämän puitepäätöksen säännöksiä.

10 artikla

Alueellinen soveltaminen

Tätä puitepäätöstä sovelletaan Gibraltariin.

11 artikla

Voimaantulo

Tämä puitepäätös tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

Tehty Brysselissä 22 päivänä heinäkuuta 2003.

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja
G. ALEMANN